

Boriss Sokolov

**UUE VENEMAA SÕJAD
1991–2019**

Vene keelest tõlkinud Peeter Villmann

Tõlgitud venekeelsest käsikirjast

Toimetanud ja korrektuuri lugenud Marju Randlane
Kujundanud Piia Maiste
Kaardid Rein Kask
Küljendanud Erje Hakman

© Boriss Sokolov ja kirjastus Argo, 2021

Tõlge eesti keelde: © kirjastus Argo ja Peeter Villmann, 2021

Kõik õigused kaitstud.

www.argokirjastus.ee

ISBN 978-9949-688-65-4

Trükitud Tallinna Raamatutrükikojas

SISUKORD

Sissejuhatus.....	7
Konflikt Lõuna-Osseetias 1991.–2008. aastal	16
Transnistria konflikt 1992. aastal.....	19
Tadžikistani kodusõda 1992.–1997. aastal.....	30
Sõda Abhaasias 1992.–1993. aastal	52
Osseetia-Inguššia konflikt oktoobris ja novembris 1992.....	76
Sõjad Venemaa ja Tšetšeenia vahel 1994.–1996. ja 1999.–2019. aastal	80
Sõda Venemaa ja Gruusia vahel 2008. aastal	94
Sõda Donbassis 2014.–2019. aastal.....	106
Kodusõda Süürias 2011. aastast praeguseni.....	162

SISSEJUHATUS

Minu arvutuste järgi, mille teostamise meetodeid on üksikasjalikult tutvustatud raamatus „Sõja hind. Venemaa / NSV Liidu inimkaotused 20. ja 21. sajandil“¹, kaotas Punaarmee Suure Isamaasõja käigus langenutena 26,9 miljonit inimest. Kui hukkunud tsiviilisikud kaasa arvata, võivad NSV Liidu kogukaotused jääda 40,1 ja 40,9 miljoni vahele. Siinkohal on vaja rõhutada, et Punaarmee sõdis äärmiselt ebatõhusalt ja seetõttu oli Nõukogude langenute arv sõja jooksul keskmiselt kümme korda suurem kui Wehrmachtil idarindel. 1941. ja 1942. aastal oli kaotuste suhe Nõukogude poole jaoks aga veelgi halvem. Siis võis Punaarmee surmasaanute hulk ületada vastase oma 20 korda või rohkemgi. 22. juunist 1941 kuni 6. juunini 1944 ehk liitlaste maabumiseni Normandias oli kaotuste vahekord langenutes lausa 16,6 : 1 Saksamaa kasuks.

Olen Teise maailmasõja ajalooa tegeldes pööranud juba ammu tähelepanu asjaolule, et Punaarmee saavutas Wehrmachi ees idarindel suure edumaa ainult ühe näitaja ehk inimkaotuste poolest. See on ainus, mille üle võib Stalin tõepoolest uhke olla, olles loonud süsteemi, milles sõduri elu ei maksnud punast krossigi. Punaarmee suured kaotused ei osutanud mitte väejuhtide andetusele ega sobimatusele nende ametikohale nagu lääneriikide sõjavägedes, vaid andsid otse vastupidi tunnistust väejuhtide ennastsalgavusest, sest nad tegid enda ja iseäranis oma alluvate jõudu säästmata kõik, mis võimalik, et täita neile antud ülesandeid. Samasugune viis hinnata väejuhtide sõdimisoskust oli muuseas levinud ka Vene keisririigi sõjaväes. Seal olid au sees need ülemused, kes said hoobelda suurte

---

¹ Соколов, Б. В. Цена войны. Людские потери России/СССР в XX–XXI вв. М.: АИРО-XXI, 2017. С. 167–409.

kaotustega. See tõestas nende agarust vaenlasega võitlemisel. Neid väejuhte, kelle kaotused olid väikesed, kahtlustati aga aktiivsest sõjategevusest kõrvale hiilimises ning neile ei jagatud auastmeid ega autasusid. Juba kindral Brussilov kirjutas Esimese maailmasõja kõrgpunktis vastuseks riigiduuma liikmete kirjale vajadusest hoida sõdurite elusid: „Kõige arusaamatum on minu arvates punkt, milles väljendatakse soovi kulutada inimmaterjali lahingutes säästlikult, oodates vaenlasele lõpliku hoobi andmiseks kannatlikult meie tehniliste vahendite suurenemist. Kaotusteta pealetungi on võimalik korraldada ainult manöövritel; ilmaasjata ei võeta ka praegu ette mitte kui midagi ja vastane kannab sama raskeid kaotusi kui meie... Mis puutub tehnilistesse vahenditesse, siis me kasutame neid, mis meil olemas on; mida rohkem neid on, seda kindlamini on edu tagatud; aga vaenlase purustamise või tema tagasilöömisega kaasnevad paratamatult kaotused ja sealjuures märkimisväärsed kaotused.“ Ja seesama Brussilov andis käsu rünnata mitte pelgalt tihedate ahelikena, vaid kolonnidena, ning et need veelgi paremini liiguksid, tuli nende taga „varus hoida iseäranis usaldusväärseid inimesi ja kuulipildujaid, et sundida vajaduse korral ka tahtejõuetuid edasi minema“². Suure Isamaasõja aastatel olukord ei muutunud. Ja täpipealt niisamuti sõdisid ja sõdivad Venemaa sõjavägi ja tema liitlased ka Donbassis. Hoolimatu suhtumine sõdurite ellu viis selleni, et juba Esimeses maailmasõjas tuli ühe idarindel langenud Saksa sõduri kohta seitse venelast. Idarindel võitluse põhiraskust kandnud Austria-Ungari sõjaväega võrreldes oli Vene sõjaväes langenute arv enam-vähem samasugune.³

Aga kui vaadelda Suurt Isamaasõda, siis kahanes sõduri elu hind Nõukogude korra ajal sootuks tühiseks, ja kuna Punaarmee vastu löid lahinguid peamiselt Saksamaa diviisid, kujunes kaotuste üldine vahekord nüüd Nõukogude poole jaoks täiesti katastroofiliseks. Punaarmee üheainsa diviisi kaotusi, mis on võetud trükis avaldatud allikatest, tuleb võrrelda terve Saksa armee kaotustega ehk seega sõja erinevatel aastatel keskmiselt

² Головин, Н. Н. Военные усилия России в мировой войне. Париж: Т-во объединенных издателей, 1939. Т. 1. С. 175–176.

³ Соколов, 2017. С. 106.

13–18 diviisi kaotustega. Tihtipeale kukub välja nii, et kui lähtuda kaotuste absoluutarvudest ühepikkuste ajavahemike jooksul, oskas üks Nõukogude diviis kaotada rohkem kui tema vastas seisnud Saksa armee. Vaieldamatuks tšempioniks on siin Esimene kommunistlik löögi polk, mis kaotas 9. novembril 1941 lahingutes Nevskaja Dubrovka platsdarmil üheainsa päevaga oma 1500-pealisest isikkoosseisust 1000 meest. Kogu Saksa 18. armee, mille allüksused polgu vastas seisis, kaotas kümne päevaga (1.–10. novembrini) kõigest 878 meest, kusjuures korvamatuid kaotusi oli neist 184.⁴ Polk saavutas kaotuste poolest armee üle tingimusteta võidu. Hõbemedalile tuli 51. armee 12. laskurbrigaadi 3. pataljon, mis kaotas 9. aprillil 1942 Kertši juures ebaõnnestunud pealetungi ajal langenute ja haavatutena 600 meest. Pataljoni vastas paiknenud Saksa 11. armee üheksa diviisi (üle 80 pataljoni) kaotused olid 1.–10. aprillil 1942. aastal 175 langenut, 719 haavatut ja 20 teadmata kadunut, mis teeb kokku 914 inimest ehk kõigest poolteist korda rohkem. Võib eeldada, et ligikaudu poole 3. pataljoni kaotustest moodustasid pöördumatud kaotused, mida oli rohkem kui 11. armee pöördumatuid kaotusi kümne päeva jooksul kokku.⁵

Pronksile pretendeerib 258. laskurdiviis (tulevane 96. kaardi- või laskurdiviis). 18. septembril 1942 kaotas see Stalingradist põhja pool peale tungides langenutena 978 ja haavatutena 2030 inimest. Teadmata kadunuid tollel päeval arvesse ei võetud, kuid tõenäoliselt olid nad olemas. Ja vaatamata nii rasketele kaotustele öeldi 1942. aasta 19. septembri lahingukäsus nr 0060 selle diviisi kohta sedasi: „Minna otsustavalt üle rünnakule ning täita 18. septembril 1942 püstitatud ülesanne, hoolimata mitte

⁴ Борщев, С. Н. От Невы до Эльбы. Л.: Лениздат, 1973. С. 117; Heeresarzt 10-Day Casualty Reports per Army/Army Group, 1941 (BA/MA RW 6/556, 6/558). – Human losses in World War II. German Statistics and Documents, http://web.archive.org/web/20160304172106/http://ww2stats.com/cas_ger_okh_dec41.html

⁵ Иванов, Л. Г. Правда о СМЕРШе. Военный контрразведчик рассказывает. М.: ЭКСМО, Яуза, 2015. С. 90; Heeresarzt 10-Day Casualty Reports per Army/Army Group, 1942 (BA/MA RW 6/556, 6/558). – Human Losses in World War II. German Statistics and Documents, http://web.archive.org/web/20160304172106/http://ww2stats.com/cas_ger_okh_dec42.html

millestki ja ükskõik millisest vaenlase vastupanust.“ Diviisi vastu võidelnud Saksa 6. armee suutis kanda sellega võrreldavaid kaotusi langenutena üksnes kümne päeva jooksul (11.–20. septembril), mil langes 1538 Saksa sõdurit, 5846 sai haavata ja 223 jäi teadmata kadunuks. Ent 6. armee 16 diviisi vastu lõi tollal lahinguid kuni 40 Nõukogude diviisi.⁶

Ja taas seesama Stalingrad, ainult et Nõukogude väed on kaitsel. Stalingradi lahingute ajal kaotas 13. kaardiväe laskurdiviisi koondandmebaasi Memorial andmetel 14.–22. septembril langenute ja teadmata kadunutena 1325 inimest. Selle vastu sõdinud kaks Saksa jalaväediviisi – 71. ja 295. diviisi – kaotasid sama aja jooksul langenute ja teadmata kadunutena kõigest 399 inimest ehk 3,3 korda vähem inimesi. Samas ei võidelnud nende vastu ju mitte üksnes 13. diviisi, vaid ka teised Nõukogude üksused, mille kogusuurus oli võrdne ligi kolme diviisiga.⁷ Memoriali andmebaasis on aga jäänud arvele võtmata kuni 30% pöördumatutest kaotustest. Nii et kaotuste tegelik vahekord võis olla ka 19 : 1. Läänest erinev suhtumine võis minu arvates olla üks põhjusi, miks NSV Liit rakendas sellist strateegiat, mille järgi vaenlast lämmatati surnukehadega. Lääneriigi sõdurit oli võimalik veenda, et innukas osalemine sõjalises väljaõppes suurendab lootust lahingus ellu jääda. Venelasest ja ka ukrainlasest sõdurile on seda aga märksa raskem selgeks teha. Ta püüab nangunii õppusel viilida ja loodab: „Äkki läheb see õnnetus minust mööda!“

Sugugi parem ei olnud kaotuste suhe tollal Saksa 4. tankiarmee vastu sõdinud 64. armee rindel. Nii näiteks kaotas pelgalt

⁶ ЦАМО РФ. Ф. 96-й гвардейской стрелковой дивизии. Оп. 1. Д. 23. Журнал боевых действий. Л. 42. (Tsitaadi allikas: Неродов, И. Цена победы. Почему так много потерь? Сталинград 1942-43 гг. – Сталинградская битва в истории России. Из материалов VIII юношеских чтений, проведенных 29.03.2003 г. факультетом истории и международных отношений ВолГУ и НИИ экономической истории XX века ВолГУ. Под ред. М. М. Загоруйко. Волгоград: научное изд-во, 2004. С. 46. <http://forum.vgd.ru/106/18610/>); Heeresarzt 10-Day Casualty Reports per Army/Army Group, 1942.

⁷ Кобяков, Е. Неизвестный Сталинград: Гренада, Гренада, Гренада моя... 2015, 16 сентября, <http://warspot.ru/3227-neizvestnyy-stalingrad-grenada-grenada-grenada-moya>; Исаев, А. В. Сталинград. За Волгой для нас земли нет. М.: Яуза, Эксмо, 2008. С. 162, табл. 6; 171.

64. armee 126. laskurdiviis 1942. augustis ainuüksi langenute ja teadmata kadunutena 10 336 meest.⁸ Kogu Saksa 4. tankiarmee kaotused 1942. augustis olid aga 2241 langenut, 240 teadmata kadunut ja 8705 haavatut ehk ühtekokku 11 186 meest.⁹ Seega olid ühe Nõukogude diviisi pöördumatud kaotused 4,17 korda suuremad kui terve Saksa armee omad, kusjuures selle armee kogukaotused ületasid Nõukogude diviisi omi kõigest 1,08 korda.

Pronksmedali pärast võib 258. diviisiga võistelda ka 10. armee 323. laskurdiviis. See kaotas 17.–19. detsembril 1941 vastupealetungil Moskva all 3060 inimest: 496 langenute, 1200 teadmata kadunute, 1294 haavatute ja 70 haigestunutena. Diviisi vastas seisnud Saksa 2. tankiarmee kaotas kümne päevaga (11.–20. detsembrini) kõigest 295 inimest langenute, 123 teadmata kadunute ja 1324 haavatutena.¹⁰ Pöördumatuid kaotusi oli Saksa armeel 4,1 korda vähem kui Nõukogude diviisil ja armee kogukaotused olid haigestunuid arvesse võtmata 1,7 korda väiksemad.

Sõja viimase pooleteise aasta jooksul ei olnud olukord põrmugi parem. Näiteks kaotas 196. laskurdiviis 1944. aasta jaanuaris Sinjavino kõrgendike piirkonnas lahingute alguses diviisis olnud 6945 inimesest 2894 langenute ja haavatutena (võimalik, et teadmata kadunuid ei võetud arvesse). Saksa 18. armee kaotused olid 1944. aasta jaanuaris kõigest 1,9 korda suuremad ehk 5392 inimest.¹¹

Vaadelgem kas või seda ainsat korda kogu sõja jooksul, mil tervele Nõukogude armeele seisis vastu üksainus Saksa diviis. Stalingradi rindel Astrahani kaitsev 28. armee võitles 1942. aasta

⁸ Бабичев, А. П. «Ты наша боль – погибшая дивизия». Героическая Дальневосточная стрелковая дивизия № 126. Волгоградская региональная Общественная организация «ПОИСК». Казачий поисковый отряд «СТАЛЬНОЕ ПЛАМЯ» р.п. Октябрьский, 2009. С. 27.

⁹ Heeresarzt 10-Day Casualty Reports per Army/Army Group, 1942.

¹⁰ Скрытая правда войны: 1941 год. М.: Русская книга, 1992. С. 222; Heeresarzt 10-Day Casualty Reports per Army/Army Group, 1941.

¹¹ Куропатков, Е. П., Сухенко, И. П., Фролов, С. С., Иванов, В. П. Боевой путь 196-й гатчинской краснознамённой стрелковой дивизии (От батальона до армии. Боевой путь. Том 1). М.: Академия исторических наук, 2007. С. 273; Heeresarzt 10-Day Casualty Reports per Army/Army Group, 1943 (BA/MA RW 6/556, 6/558). – Human Losses in World War II. German Statistics and Documents, http://web.archive.org/web/20160304172106/http://ww2stats.com/cas_ger_okh_dec43.html

sügisel ja talvel Saksa 16. motoriseeritud diviisi vastu. 1. septembrist 31. detsembrini 1942. aastal kaotasid 28. armee väeosad ebatäielikel andmetel 12 706 inimest, kusjuures pöördumatuid kaotusi oli nendest vähemalt 6710. 16. motoriseeritud diviisi kaotused olid samal ajavahemikul aga 406 langenut, 32 teadmata kadunut ja 953 haavatut ehk kokku 1391 inimest.¹² Kogukaotuste vahekord on seega 9,1 : 1 ja pöördumatute kaotuste vahekord 15,3 : 1 sakslaste kasuks.

Suures Isamaasõjas kantud kaotusi käsitleva ametliku Vene teatmiku „Salajasuse mäрге on kõrvaldatud“ andmeil kutsuti Vene NFSVs tsentraliseeritult väeteenistusse 22,2% meestest, kui võtta arvesse ka juba enne sõda sõjaväes olnud inimesed, Taga-Kaukaasias, Kesk-Aasia vabariikides ja Kasahstanis ületas see näitaja 18%, Valgevenes oli see 11,7% ja Ukrainas 12,2%.¹³ Kogumiku koostajad unustasid siiski, et Ukraina ja Valgevene territoorium olid täies ulatuses sakslaste okupeeritud, mistõttu pärast Punaarmee naasmist mobiliseeriti tähelepanuväärne osa mehi otse väeosadesse, ilma et neid miljoneid inimesi oleks kusagil tsentraliseeritult arvele võetud. Nende arv, kes mobiliseeriti lisaks ametlikel andmetel tsentraliseeritult väeteenistusse võetud 34 476 700 mehele, jääb minu hinnangul 10,5 ja 12,2 miljoni vahele. Nemad kutsuti otse väeosas või maakaitseväkke. Aga kui lisada veel 500 000 sõjaväekohustuslast, kes ei olevatki oma üksusse jõudnud, ulatub mobiliseeritute koguarv 45,5–47,7 miljoni, kellest 35,4 miljonit kutsuti väeteenistusse tsentraliseeritud korras. Kui lahutada sellest 3,6 miljonit, kes suunati tööle tööstusse või muude ametkondade formeeringutesse (ehkki mu meelest on see arv liialdatud), on otse sõjaväkke kutsutute arv 41,9–43,1 miljonit ehk keskmiselt ligi 42,5 miljonit inimest. See on täiesti kooskõlas minu hinnanguga, mille järgi langes ja suri 1941.–1945. aastal 26,9 miljonit Nõukogude sõjaväelast.

Suuremal osal Nõukogude rinnetest ei vastanud alates 1943. aasta sügisest (Leningradi rindel alates 1944. aasta veeb-

¹² Шейн, О. В. Неизвестный фронт Великой Отечественной. Кровавая баня в калмыцких степях. М.: Яуза, ЭКСМО, 2009. С. 89–244; Heeresarzt 10-Day Casualty Reports per Army/Army Group, 1942.

¹³ Россия и СССР в войнах XX века. Потери вооруженных сил. Под ред. Г. Ф. Кривошеева. М.: Олма-Пресс, 2001. С. 245.

ruarist-märtsist) tegelikkusele isegi diviiside ettekanded, mis kajastasid varem pöördumatuid kaotusi üsna täpselt. Põhjus seisnes selles, et tollest ajast saadik said samahästi kui kõik Nõukogude diviisid korrapärast ja märkimisväärset täiendust sellistest inimestest, keda nad ise vahetult väeteenistusse kutsusid ja kes ei kajastunud tsentraliseeritud andmetes. Tegu oli okupeeritud alade elanike, vabastatud sõjavangide ja idatöölisega (*Ostarbeiter*'id). Seetõttu võis pöördumatuid kaotusi olla põhimõtteliselt kui tahes palju. Haavatute arvu olulisel moonutamisel ei olnud mõtet, sest need võeti arvele sanitaarteenistuses, aga pöördumatuid kaotusi puudutavate andmete paikapidamatust ei olnud võimalik kindlaks teha ei diviisi võitlejate arvu dünaamika põhjal ega isegi mitte juhul, kui lahingutegevuse päevikusse oleks kantud kogu tsentraliseeritult saadetud täiendus (mida tegelikult kunagi ei tehtud). Ja tegelikkuses ei võtnud ka kõrgemates staapides keegi käsile hoolikaid arvutusi, et selgitada välja kaotuste vastavust diviiside võitlejate arvule.

Toon iseloomuliku näite 248. laskurdiviisist sõja viimastel kuudel. Seda tabas 2. veebruaril 1945 Saksa 25. motoriseeritud diviisi vastulööök, 248. diviis kandis märkimisväärseid kaotusi ja jäi ilma suurest osast platsdarmist Oderi läänekaldal Groß Neuendorfi piirkonnas. 248. diviisi kaotused olid sellel päeval 296 langenut, 373 haavatut ja 111 teadmata kadunut ehk kokku 780 inimest.¹⁴ On iseloomulik, et pöördumatud kaotused olid 1,1 korda suuremad kui kaotused haavatute ja haigestunutena. 5. löögiarmee ülem kindral Nikolai Berzarinis tekitasid lahingu tulemused ülimalt rahulolematust. Nikolai Erastovitš „süüdistas ebaedus otse 248. laskurdiviisi juhtkonda ja ähvardas armeed käskkirjas mahalaskmisega, kui positsioonidelt lahkutakse omavoliliselt“.¹⁵ Pärast seda karmi käsku kahanesid 248. diviisi

¹⁴ Шейн, О. В. От Астраханского Кремля до Рейхсканцелярии. Боевой путь 248-й стрелковой дивизии. М.: Алгоритм, 2017. С. 159, табл.

¹⁵ *Ibid.* С. 164. On huvitav, et enne Visla-Oderi operatsiooni algust 12. jaanuaril 1945 hindas Berzarin jõudude vahetunde järgmiseks (kõikidel juhtudel Punaarmee kasuks): elavjõud 10 : 1, kuulipildujad 10 : 1, miinipildujad 12 : 1 ning tankid ja liikursuurtükid 4 : 1 (*ibid.* С. 143). Need hinnangud on väga lähedased Saksamaa maavägede peastaabi ülema Heinz Guderiani hinnangutele vahetult enne Nõukogude pealetungi algust Vislal: jalavägi 11 : 1, tankid 7 : 1 ja

kaotused vähemalt ettekannetes järsult ja jäid kuni Berliini operatsiooni lõpuni üsna väikeseks. Paraku on igati alust oletada, et diviisi lahingutegevuse päevikus jäeti pöördumatud kaotused suuresti arvele võtmata. Näiteks märtsikuu ning aprilli esimese 13 päeva jooksul, mil rindejoon peaaegu ei muutunud ja lahingutegevus ei olnud kuigi intensiivne ning miski ei takistanud kaotuste täpset kokkulugemist, kaotas 248. diviisi langenutena 56 ja haavatutena 166 inimest.¹⁶ Diviisi võitlejate arv vähenes aga 1. märtsist 13. aprillini 5500-lt 4960-le ehk 540 inimese võrra.¹⁷ On siiski väga raske uskuda, et poolteist kuud kestnud võitluste jooksul tuli 222 lahingulise kaotuse kohta 318 mittelahingulist. Selle ajavahemiku jooksul said ju võitlejate hulgast välja langeda ainult need haiged, kes kas surid või evakueeriti tagalasse laatsaretti. Ja ei ühtesid ega teisi saanud olla palju, eriti kui võtta arvesse veel seda, et mingeid epideemiaid ei ole diviisi päevikusse kirja pandud. Ka pole seal talletatud massilisi surmaga lõppenud mürgistusi, enesetapuepideemiaid ega järjest mahalaskmisi sõjakuritegude eest. Seetõttu on kõige tõenäolisem oletus, et lahingutegevuse tagajärjel ametlike kaotustena kirjapandust suurem näitaja – 318 inimese võrra kahanenud võitlejate hulk – tulenes peamiselt arvesse võtmata jäetud pöördumatutest kaotustest.

Berliini operatsiooni ajal 14. aprillist 8. maini 1945. aastal kaotas 248. diviisi 193 inimest langenutena ja 734 haavatutena ehk kokku 927 inimest.¹⁸ See on ainult 1,2 korda rohkem kui diviisi kaotused kõigest üheainsa lahingupäeva ehk 2. veebruari jooksul. Diviisi pöördumatud kaotused olevat aga 2. veebruaril olnud 2,5 korda suuremad kaotustest kogu Berliini operatsiooni vältel! Kõige tõenäolisem on, et sellel juhul jäeti pöördumatud kaotused

---

suurtükid 20 : 1 (Гудериан, Г. Воспоминания солдата. Пер. с нем. Смоленск: Русич, 1999. С. 523). Hinnangute sarnasus peaks just nagu kummutama need Nõukogude ametlikud andmed, mida kordavad kriitikameelt abiks võtmata paljud Venemaa ja lääne ajaloolased ning mille järgi oli Nõukogude poole ülekaal elavjõus Visla-Oderi operatsiooni ajal isegi nn 1. Poola armeed arvesse võttes kõigest 2,7-kordne.

¹⁶ Шейн, 2017. С. 174, 209–210, табл.

¹⁷ *Ibid.* С. 171, 174.

¹⁸ *Ibid.* С. 174, 209–210, табл.

suures ulatuses arvele võtmata, kusjuures neid oli veelgi kergem varjata seetõttu, et pärast Nõukogude vägede jõudmist Saksamaa pinnale tekkis võimalus saada vabastatud vangide ja idatöölise hulgast rohkesti täiendust, mis jäi arvestusest välja.

Minu meetodid, mille alusel ma arvutasin välja Nõukogude kaotused Suures Isamaasõjas, põhinevad demograafiliste näitajate analüüsi ühendamisel Nõukogude ja Saksa kaotuste vahekorra analüüsiga üksikute lahinguepisoodide puhul, kus Nõukogude poolelt võetakse üldjuhul aluseks diviiside kaotusi puudutavad andmed. Samasuguseid meetodeid koos vajalike teisendustega kasutasin ma Vene kaotuste hindamiseks sõdades, mida Venemaa on pidanud alates 1991. aastast. Neis kantud kaotuste kohta puuduvad ametlikud andmed või neid on terve hulga märkide järgi otsustades tugevasti vähendatud, mistõttu tuleb kasutada sõltumatuid allikaid ja muu hulgas andmeid üksikute lahingute kohta. Demograafilisi meetodeid on sealjuures võimalik kasutada ainult Donbassi sõja kaotuste analüüsimiseks.

Kuna uue Venemaa sõdade kulgu ei ole seni veel kuigi üksikasjalikult ja akadeemiliselt kirjeldatud, püüdsin ma mulle kõige usaldusväärsemana näivate allikate najal taastada nende käiku ja tulemusi. See on vajalik ka selleks, et hinnata, kui suured olid neis osalejate kaotused. Ühtlasi tuleb arvesse võtta, et mitmel juhul ei peagi osapooled tõenäoliselt enda kaotuste üle mingisugust kesket arvestust. See puudutab eelkõige Tšetšeenias Vene vägede vastas seisnud tšetšeenide formeeringuid, Donetskis Rahvavabariigi ja Luganski Rahvavabariigi maakaitsevæelasi Donbassis ning Tadžikistani kodusõja, Abhaasia sõja ja Süüria kodusõja peamisi vastaspooli.

Raamatus vaadeldakse Lõuna-Osseetia konflikti, Transnistria konflikti, Tadžikistani kodusõda, Abhaasia sõda, Osseetia-Inguššia konflikti, Venemaa ja Tšetšeenia vahelisi sõdu, Venemaa ja Gruusia vahelist sõda, Donbassi sõda ning Süüria kodusõda.